

УДК 378 : 7.01 : 7. 071.4

Пригодін М. Д., Грищенко Т. М.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХУДОЖНІХ ДИСЦИПЛІН У ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Пригодін М. Д., Грищенко Т. М. Формування творчих умінь майбутнього вчителя художніх дисциплін у педагогічних навчальних закладах освіти.

У статті висвітлюється процес формування творчих умінь майбутнього вчителя художніх дисциплін у педагогічних навчальних закладах освіти. Разом з тим підкреслюється культурологічна спрямованість навчального процесу, де роль учителя як суб'єкта педагогічного процесу потребує вдосконалення системи освіти і національних цінностей на рівні європейських стандартів.

Визначені базові творчі уміння, за допомогою яких можна створювати в цілому творчий продукт з подальшою художньою доробкою відносно специфіки даного виду мистецтва.

Розглядаються художньо-естетичні напрями феномена «творчі уміння» в плані їх змістовності з адекватною майстерністю студента, майбутнього вчителя, його творчі пошуки, поєднані з наявними оптимальними педагогічними умовами й педагогікою викладання художніх навчальних дисциплін, що дозволяють глибше усвідомити діалектичний характер взаємозалежності змісту сформованих творчих умінь і професійності виконавця в особі вчителя.

Ключові слова: творчі уміння, майстерність, художні дисципліни (образотворче мистецтво, дизайн), педагогічна культура, естетика.

Пригодін Н. Д., Грищенко Т. Н. Формирование творческих умений будущего учителя художественных дисциплин в педагогических учебных заведениях образования. В статье освещается процесс формирования творческих умений будущего учителя художественных дисциплин в педагогических учебных заведениях просвещения. Вместе с тем подчеркивается культурологическая направленность учебного процесса, где роль учителя как субъекта педагогического процесса требует совершенства системы образования и национальных ценностей на уровне уже европейских стандартов. Определены базовые творческие умения, с помо-

щью которых, можно изготавливать в целом творческий продукт с дальнейшей художественной доработкой относительно специфики данного вида искусства.

Рассматриваются художественно-эстетические направления феномена «творческие умения» в плане их содержания с адекватным мастерством студента, будущего учителя, его творческие поиски в сочетании с наличием оптимальных педагогических условий и педагогикой преподавания художественных и дизайнерских учебных дисциплин, что позволяет глубже понять диалектический характер взаимозависимости содержания сформированных творческих умений и профессиональности исполнителя в лице учителя.

Ключевые слова: творческие умения, мастерство, художественные дисциплины (изобразительное искусство, дизайн), педагогическая культура, эстетика.

Prigodin N., Grischenko T. Formation of creative abilities of future teacher of art disciplines in pedagogical instructional institutions education.

Background. The article highlights the process of formation of creative abilities of future teacher of art disciplines in educational institutions of education. However emphasizes the cultural focus of the educational process, where the role of the teacher as subject of pedagogical process, requires the perfection of the education system and national values at the level of European standards.

To improve the informative quality of creative abilities, creative potential of students who are studying in higher educational establishments of Ukraine the primary task of society, but creative attitude to pedagogical work cannot occur by itself.

Objectives. Creative skills of the students determine the nature of their social and professional directions in socio-cultural space. The studied problem is considered in terms of forming a new type of creative personality of student, enriching his creative skills, training the future teacher of art disciplines.

Defined as the basic creative skills which can manufacturing in General creative product with further artistic processing with respect to the nature of this art form.

The study of the arts is a specific form of education creativity, which the professional activity is intended to form a direct artistic creative ability of pupils in secondary schools. Rises in objective need of increasing the degree of formation of the creative potential and creative skills of students studying in Ukrainian universities, the implementation of which is associated with radical changes in national education, in accordance with the requirements of the law of Ukraine "On higher education", "National strategy of education development in Ukraine 2012-2021". Today the integration process of entry of Ukraine into the European educational space and the role of the teacher as subject of pedagogical process, requires the restructuring of the system of national values to European standards.

Methods. The problem of formation of creative skills at art and graphic faculties is one of the most difficult and least developed. This is confirmed by experimental researches of scientists and educators, artists (A. Voi-

chuk, V. Danilenko, N. Rostovtsev, P. Shorokhov and others), where it is noted that already a freshman, receiving skills, shows your own understanding of the need for the formation of *vlastnictvi* skills. Therefore, in the absence of sound research on the specifics of formation of creative abilities of visual arts, teachers use their own technologies, which are developed largely on the basis of intuition, which inevitably contributes part of the subject ctiva and contradictions. The results of the inspections and grading of assignments, students art-graphic faculty, for example, (drawings, sketches, modeling, promotional products, etc.) on art showed that there are contradictions in the use of skills and justified pedagogical conditions. Only after mastering the professional knowledge, artistic skill, advanced technology implementation in visual arts, and optimal pedagogical conditions, students will have formed creative skills. Examines the artistic and aesthetic trends of the phenomenon of “creative skills” in terms of their content with adequate skills teacher, his creative search that leads to a deeper understanding of the dialectical nature of interdependence of the content of formation of creative skills and professionalism of teachers. It should be noted that the formation of creative skills of students in educational institutions, including art direction is not just mastering academic knowledge, skills, technological methods of execution (painting, drawing, construction of tracks), but also the creation of appropriate pedagogical conditions during training.

Results. To achieve skills, in our view, a mechanism of creative thinking, optimal pedagogical conditions and the necessary motivation of formation of creative skills of students. The first pedagogical condition of formation of creative skills – whether the student is thinking out of the box, system specific knowledge, skills, and a developed structure of psychological components: intuition, imagination, fantasy and the like. The second pedagogical condition is a targeted formation of creative skills of each individual and the ability to act in the direction of integrated intelligence gives you the ability to operate with objects indirectly, in their images, and includes three main components: an analysis through the synthesis of requirements, planning of its solution, understanding the modes of action and reflection evaluation of own skills. The third pedagogical condition of formation of creative skills — is a worldview, values, aesthetic perception, intellectual development of each individual and we fully agree with these statements. Therefore, the optimal pedagogical conditions in education is one of important parts of technology of formation of creative skills of students the involvement of latest technology, at the same time, the ability to model and apply new forms of creative lessons, workshops, master-classes, research, creative exhibitions. Various forms of self-educational work, which involve the modeling and solution of creative tasks that contribute to the readiness of students to creative activity. Examines the artistic and aesthetic trends of the phenomenon of “creative skills” in terms of their content with adequate skills teacher, his creative search that leads to a deeper understanding of the dialectical nature of interdependence of the content of formation of creative skills and professionalism of teachers. It should be noted that the formation of creative skills of students in educational institutions, including art direction is not just mastering academic knowledge, skills, technological methods of

execution (painting, drawing, construction of tracks), but also the creation of appropriate pedagogical conditions during training.

Conclusions lies in methodological development and introduction of technology of quality formation of creative skills of future teachers, at the same time and artistic disciplines, taking into account the specifics of fine art and design that has significant prospects for further study. Development of creativity and skill of the students of art faculties in Universities of education.

Keywords: creativity, craftsmanship, artistic disciplines (visual arts, design), pedagogical culture, aesthetics.

Постановка проблеми. Вища педагогічна школа відповідальна за розвиток творчого потенціалу нації й формування творчих умінь студентів та професійної підготовки конкурентоспроможних учителів, у тому числі з художніх дисциплін. Творчі уміння сприяють баченню нового, оригінального; обумовлюють самостійне мислення, генеруючи оригінальні ідеї, змістовність, форми, створюючи гармонійно-цілісний художній твір і загалом цінності.

Вивчення художніх дисциплін є специфічною формою навчання вчителя художньої творчості, який у подальшій педагогічній діяльності покликаний безпосередньо формувати творчі уміння учнів у загальноосвітніх школах.

Водночас реалії навчання потребують інтегрування України до європейського освітнього співтовариства, що обумовлює критичне осмислення й творче застосування в умовах нашої держави передового зарубіжного досвіду з метою пошуку нових шляхів удосконалення навчально-виховного процесу. Тому досліджувана проблема є досить актуальною й розглядається в аспекті формування творчих умінь учителя як творчої особистості нового типу, збагаченого власними творчими вміннями на рівні європейських стандартів.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Художня творчість, творчі уміння, навички в образотворчому мистецтві та дизайні досліджувались у працях відомих науковців, дизайнерів, художників-педагогів (В. Андреев, Є. Антонович, О. Бойчук, В. Даниленко, В. Ковтун, В. Погорельчук, М. Ростовцев, В. Свірко, Л. Соколюк, А. Шило та ін.), де зазначається, що вже першокурсник вишу, отримуючи знання, вміння, навички, проявляє розуміння в необхідності формування саме власних творчих умінь, що поступово набирає ознак професійності, фахової дороги в художній простір, працюючи з педагогами.

Вирішувати творчі завдання зможе педагог, який сам володіє творчими вміннями оскільки «особистість виховує особистість» (К. Ушинський).

Мета статті — висвітлити процес формування творчих умінь майбутнього вчителя художніх дисциплін і використання набутих знань, умінь, навичок у професійній педагогічній діяльності. Визначити такі творчі вміння, які є базовими для

створення спочатку загального продукту, а далі з подальшим формуванням творчих умінь (залежно від професії), розкрити їх специфіку і в кінцевому результаті виготовити новий, неповторний творчий продукт.

Розкриття специфіки формування творчих умінь необхідно розпочинати з вивчення навчальних дисциплін, водночас і художніх, як: визначити їх мистецькі течії, побудову композиції, майстерність, технології виконання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування творчих умінь студентів художньо-графічних факультетів педагогічних вузів виходить на аспекти формування нового творчого типу, особистості студента, збагаченого власними творчими вміннями, як у розбудові національної освіти, так і в українській ментальності [1]. Наведемо науково-філософське визначення, по-перше, загального поняття «уміння».

Уміння – це спроможність належним чином виконувати певні дії, які спираються на доцільне використання людиною накопичених знань та навичок [5: 468]. Залежно від діяльності уміння поділяються на репродуктивні і творчі.

Визначення поняття «творчі уміння» — це можливість успішно виконувати певну діяльність новими, унікальними й оригінальними вміннями за передовими технологіями, виявляючи при цьому винахідливість, творчість.

Творчі уміння розробляються в реаліях життєдіяльності людини, простору.

Наприклад, творчі уміння розроблені на основі трансформації природних форм у промислові форми із використанням передових сучасних технологій — це найкращий шлях досягнення художньої виразності й композиційної єдності художнього твору й вирішується творчою особистістю.

Творча особистість не боїться конфліктів, смілива у вирішенні проблеми під час заострення суперечностей, генерує нестандартні, оригінальні ідеї.

Н. Кузьміна у творчому мисленні педагога як творчої особистості виділяє гострий розум, винахідливість, критичність і вважає однією з причин неуспіху в педагогічній діяльності «рабське слідування обраному стандарту» [4: 83].

У свою чергу, творчі уміння розподіляються на загальні й специфічні.

Специфіка художніх дисциплін полягає в тому, як підкреслював визначний науковець М. М. Поташник, що підсумком її творчості художній образ у мистецтві й творча особистість, а в техніці — це функція, конструкція.

«У будь-якому творі — літературному, музичному, дизайнерському має бути певний композиційний задум, порядок побудови. Щось повинно бути головним, а інше другорядним, яке підпорядковане головному. Якщо цього не буде, твір розпадеться

на окремі, нічим не пов'язані самостійні частини. Отже, <...> цілісності вже не існуватиме», — підкреслює професор В. Даниленко [3: 151].

У національній доктрині розвитку освіти України нашого часу обумовлено завдання щодо створення оптимальних педагогічних умов, які стимулюють студента до творчості. Перелічимо головні педагогічні умови, що формують творчі уміння студента нового типу як творчу особистість.

Перша педагогічна умова формування творчих умінь — це наявність у студента нестандартного мислення, системи певних знань, умінь, а також розвиненої структури психологічних компонентів: інтуїції, уяви, фантазії тощо.

Друга педагогічна умова — це цілеспрямоване формування творчих умінь кожної особистості й здатності діяти в інтегральному спрямуванні інтелекту, можливість спілкування з предметами опосередковано, оперуючи їх образами, що включає три основних компоненти: аналіз через синтез вимог, планування його вирішення, усвідомлення способів дії й оцінювання власних умінь.

Третя педагогічна умова формування творчих умінь — це національний менталітет з європейським світоглядом на цінності, творча особистість.

Оптимальні педагогічні умови формування творчих умінь вчителя — це організаційна форма навчально-виховного процесу за таких вимог:

- стійкий моральний та фізичний стан як викладача, так і студента;
- належне науково-методичне й матеріальне забезпечення;
- творча співпраця викладача зі студентами й студентів між собою;
- самостійна творча робота, самовдосконалення, самооцінка;
- проведення «майстер-класів», тренінгів, наукових досліджень;
- участь у творчих виставках, олімпіадах, міжнародних форумах.

Отже, створені оптимальні педагогічні умови забезпечують підготовку творчої особистості й конкурентоспроможного вчителя на ринку праці, одержуючи практичний досвід, можливість для самостійних дій, пошуку власних творчих умінь.

Водночас підготовка вчителя художніх дисциплін ураховує специфіку мистецтв (образотворчого, декоративного): технологію виконання олійного та акварельного живопису, де розвиваються палітра кольорових сполук, формоутворень, стилізації; залучення комп'ютерних зображень у програмах “Color Painter”, “Adobe Photoshop”. Уміння передати настрої, скажімо, яскравий день, ніжний ранок, похмурий вечір — це головні чинники творчих умінь.

Також, специфіка формування творчих умінь учителя художніх дисциплін обумовлена в різних методиках малювання: 1) творчих малюнках; 2) живописі та їх практичного відображення, як

лініями, штрихами, мазками, плямами, так і засобами гармонізації композиції: пластикою форм, ритмом, нюансами, кольором тощо, що є визначальними й професійними. Наведемо приклади.

Досвід малювання з натури надає художнику реального бачення дійсності, але не копіювання натури, природи, яка підсвідомо підказує образотворчу мову зображення саме в мистецьких образах. Завдяки натурним замальовкам (ескізів, етюдів) формуються творчі уміння, відповідно до специфіки в образотворчому мистецтві та в дизайні, тобто «пейзажний» спосіб відображення.

Разом з тим необхідно створювати плідний ґрунт для дистанційного навчання, самостійного творчого мислення й водночас формувати власні творчі уміння до рівня європейських стандартів.

Уміння співпраці викладача зі студентами допомагає їм формувати власні творчі уміння. Сформовані власні творчі уміння надають підстави студенту для сприйняття самостійного рішення. Разом з тим викладач повинен творчо підходити до вивчення методичної допомоги кожному студенту, враховуючи педагогічні умови, а саме: формування особистості здійснюється на основі діяльності та спілкування в колективі; відповідність особливостям психічного й морального стану та вирішення суперечностей.

У практиці передбачені розроблені викладачами творчі завдання, які студенти виконують самостійно, завдяки сформованим творчим умінням.

Художня специфіка з дисциплін образотворчого мистецтва зумовлює навчально-методичне забезпечення, нові розробки навчально-методичних програм, робочих планів, які надають позитивний імпульс творчості, а саме:

- формування творчої особистості студента;
- ознайомлення з історичними витоками образотворчого мистецтва;
- методологічну підготовку студентів до самостійної діяльності;
- ознайомлення з сучасними новітніми технологіями в мистецтві.

Вдалі студентські проекти необхідно представляти на різних конкурсах, олімпіадах, міжнародних форумах, наприклад, «Дизайн-освіта в Україні: перспективи розвитку», які найбільш результативні в творчій діяльності.

У навчально-виховному процесі треба зосереджувати увагу не тільки на засвоєнні академічних знань, але й розвитку культурологічного мислення: відчуття краси, доброти, істини. Адже краса — естетична цінність, добро — моральна цінність, істина — цінність пізнавальна: усі разом урятовують світ.

Отже, розбудова естетичного світу в контексті культурологічної діяльності: краса, добро, істина здійснюється творчою особистістю за умов сформованих творчих умінь і створення художньої творчої продукції. Наведемо висловлювання науковцями розуміння творчих умінь.

Видатний науковець В. І. Андрєєв виділяє такі творчі уміння студента:

1. Уміння аналізувати, порівнювати. 2. Уміння виділяти головне, відкидати другорядне. 3. Уміння описувати явища. 4. Уміння давати визначення. 5. Уміння пояснювати. 6. Уміння доводити, обґрунтувати. 7. Уміння систематизувати та класифікувати. 8. Уміння генерувати ідеї, висувати гіпотези. 9. Уміння до фантазії. 10. Уміння мислення. 11. Уміння бачити протиріччя та проблеми. 12. Уміння до переносу знань, умінь у нові ситуації. 13. Уміння відмовитися від нав'язаної ідеї, подолати інерцію мислення. 14. Уміння відстоювати свої творчі позиції. 15. Уміння акумулювати та використовувати творчий досвід інших. 16. Уміння організувати колективну творчу діяльність. 17. Уміння керуватись естетичними принципами в навчально-творчій діяльності. 18. Уміння особистості досягати гармонії, простоти та краси людських стосунків [2: 74–80].

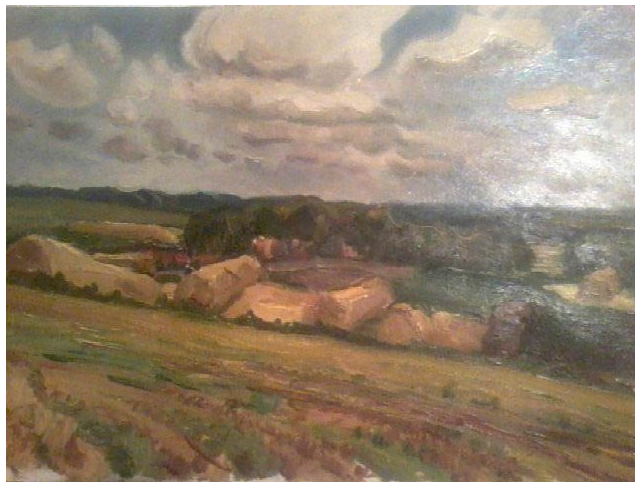
Дослідження, проведене І. Баришниковою, виявило особливості специфіки формування творчих умінь сприймання й розуміння архітектури, а саме: а) уміння правильно оцінювати співвідношення частин і цілого; б) уміння уявно оперувати образом у просторі; в) уміння правильно оцінювати та передавати в малюнку або макеті обсяг і положення будинку в просторі.

З великої кількості загальних умінь у процесі дослідження ми склали **базові творчі уміння, як:**

- Уміння визначати головне, другорядне, відображуючи дійсність у художніх образах.
- Уміння аналізувати через синтез гармонійну цілісність твору.
- Уміння пропонувати гіпотези, оригінальні ідеї.
- Уміння співпрацювати в системі «студент-викладач».
- Уміння трансформуватись у нову ситуацію, у тому числі, художню.
- Уміння проводити експериментальні дослідження.
- Уміння бачити нові протиріччя та розв'язувати їх.
- Уміння залучати передові технології, зокрема, комп'ютерні.

Ці творчі вміння, на наш погляд, є найбільш ефективними, і ми будемо їх формувати в студентів під час навчання. Саме зміст таких базових творчих умінь використовувався під час зображення на пленері рідної природи в представлених ілюстраціях (іл. 1).

Як свідчать результати досліджень, іноді студенти залучають комп'ютерні технології, а саме: роблять малюнок з натури та переводять його в кольорове зображення, або друкують на принтері і при бажанні виконують його фарбами, але це справа окремого випадку. Якщо студент переконався у своїй помилці сам, це сприяє розв'язанню творчих завдань.

Гл. 1. Авторські твори, які демонструвалися на художніх виставках

Отже, істотним для формування творчих умінь є те, що педагог повинен уміло й грамотно, використовуючи методи, технології та педагогічні умови під час навчально-виховного процесу, створювати з кожного студента творчу особистість, допомагати йому формувати власні творчі уміння.

Через ці пейзажі нам відкривається душа художника, «муки творчості».

Ми знаходимо радісні мотиви з літнім сонцем, зимовим днем, засніженою озиминою, чудовою опушкою біля лісу. Серце художника сповнено любові до життя, а без любові він не уявляв творчості, тому так емоційні ці картини (див. іл.).

Висновки. Сформовані власні творчі уміння вчителя художніх дисциплін, як подих свіжого повітря, надають сили для створення художнього образу. Творчі уміння вчитель реалізує в педагогічній діяльності, допомагає формувати творчі уміння

школярів під час виконання самостійних класних завдань.

Подальший напрямок дослідження полягає в впровадженні технології формування якості творчих умінь учителя художніх дисциплін.

Література:

1. Програма розвитку вищої освіти України «Основні засади розвитку вищої освіти України» [Текст]. — К., 2008. — Ч. 4.
2. Андреев В. И. Диалектика воспитания самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев. — Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1988. — 238 с.
3. Даниленко В. Я. Дизайн-підручник / В. Я. Даниленко. — Харків: ХДАДМ, 2003. — 320 с.
4. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. — М.: Высш. шк., 1990.
5. Украинский советский энциклопедический словарь: в 3-х т. / [Редкол.: А. В. Кудрицкий (отв. ред.) и др.]. — К.: Глав. ред. УСЭ, 1989. — 772 с.: ил.